

promoting equality in housing
hybu cydraddoldeb ym maes tai

Lloriau: Darparu lloriau priodol mewn tai cymdeithasol

“

[roedd fy llawr] wedi ei adael yn foel ac mewn cyflwr erchyll wrth symud i mewn. Dal fel hyn nawr. Methu fforddio llorio'r t cyfan. O dyllau enfawr, i hoelion, bylchau i chwilog fynd i mewn, llifogydd a byrddau llawr rhydd ac ardaloedd peryglus lle mae'r plant yn brifo'u hunain. Rydw i wedi bod yn trwsio ers dwy flynedd fy hun (Tenant)

”

Pam gwnaethom gynnal yr ymchwil hon?

Es i ymweld â fy mam a oedd wedi symud i mewn i eiddo tai cymdeithasol yn ddiweddar ac nid oedd ganddi loriau. Gan fy mod yn hynod naif ac yn newydd i'r sector tai, gofynnais iddi pryd roedd y landlord yn dod i ffitio'r carped. Dywedodd wrthyf y byddai'n rhaid iddi brynu carped gan na ddarparwyd hyn i denantiaid gan eu landlord, yn wahanol i hynny yn y sector rhentu preifat. Ni allwn gredu bod disgwyl i fy mam brynu carped, a hithau newydd golli ei heiddo tŷ cyngor yr oedd wedi'i brynu flynyddoedd yn ôl oherwydd caledi ariannol. Gan fy mod yn berchennog tŷ newydd fy hun ac yn gorfod prynu lloriau, roeddwn i'n gwybod pa mor ddrud oedd hyn. Llwyddais i gael credyd di-log gan fod gennyf statws credyd da, ond nid yw hyn yn wir i'm mam a dadleuaf nad yw hyn yn wir am lawer o unigolion sy'n byw mewn tai cymdeithasol.

Roeddwn i'n teimlo'n hynod angerddol am hyn ac ni allwn ddeall pam nad oedd carped neu loriau o unrhyw fath yn cael eu darparu. Felly, Dechreuais ymchwilio'n ddyfnach i'r gyfraith i ddarganfod bod y safonau Ffitrwydd ar gyfer Cynefinoedd Dynol yn tynnu sylw at y ffaith mai dim ond lloriau yn yr ystafell ymolchi a'r toiled sy'n angenrheidiol. Yna dechreuais ofyn i grŵp o Rieni Sengl yng Nghymru am eu profiadau o dai cymdeithasol a chlywais am gymaint o sefyllfaoedd pryderus a oedd y realiti. [Dyma'r blog yr ysgrifennais o ganlyniad.](#)

Enillodd y blog ddiddordeb gan y sector a gwnaeth imi sylweddoli bod hwn yn fater enfawr yr oedd angen mynd i'r afael ag ef. Ni ddylid disgwyl i denantiaid ddarparu eu lloriau eu hunain pan mai diffiniad tai cymdeithasol yw darparu tai i bobl ar incwm isel. Bydd aelwyd sydd ar incwm isel yn ei chael hi'n anodd iawn i brynu lloriau.

Yna es i wirfoddoli gyda menter gymdeithasol fach yn RhCT o'r enw Greenstream Flooring. Maent yn darparu teils carped wedi'u hailgylchu i bobl am gost isel. Maen nhw'n cael y teils gan sefydliadau corfforaethol enfawr fel nad ydyn nhw'n mynd i safleoedd tirlenwi, sy'n cysylltu â'r agenda datgarboneiddio. Un diwrnod y mis, maen nhw'n cynnal diwrnod rhoddion lle maen nhw'n rhoi teils nad oes neb eu heisiau yn rhad ac am ddim. Dyma'r diwrnod y gwnes i wirfoddoli, ac ni allwn i gredu fy llygaid. Roedd teuluoedd ifanc, pobl hŷn, pobl sy'n gweithio, pobl nad oeddent yn gweithio ac ati; pawb yn ciwio i gael teils carped am ddim. Dechreuais ofyn iddynt pam eu bod yno: [dyma'r blog a ysgrifennais o ganlyniad.](#)

Fel y gwelwch yn y blog, es i a siarad â gwahanol ddarparwyr tai cymdeithasol i ddarganfod pam nad oeddent yn darparu lloriau. Gweithiais gyda Tai Pawb oherwydd yr agwedd cydraddoldeb a chyfiawnder cymdeithasol. Gyda'n gilydd, bu inni ddatblygu cwestiynau i'w hanfon at landlordiaid a thenantiaid.

(Elizabeth – TPAS Cymru)

Mae tenantiaid tai cymdeithasol yn un o'r grwpiau mwyaf difreintiedig yng Nghymru.

I lawer, mae gallu fforddio dodrefn sylfaenol ar ddechrau tenantiaeth yn anodd iawn neu'n anghyraeddadwy. Er gwaethaf hyn, mae'n arfer cyffredin i osodiadau cymdeithasol newydd beidio â'u darparu - gyda'r un mwyaf sylfaenol yn garpedi neu lorïau. O ganlyniad, mae rhai tenantiaid cymdeithasol yn byw heb garpedi neu lorïau priodol am nifer o flynyddoedd, a all, mewn llawer o achosion, gael effaith ddifrifol ar iechyd a lles oedolion a phlant.

Nod yr adroddiad hwn yw ystyried yr arfer sy'n gysylltiedig â gwagleoedd a llorïau ymhlith landlordiaid cymdeithasol yng Nghymru yn ogystal ag archwilio profiadau tenantiaid cymdeithasol a'r effaith arnynt..

Ein gobaith yw y bydd yr adroddiad hwn yn sylfaen ar gyfer dull adeiladol o weithio gyda'n gilydd i archwilio a gwella'r arfer gosod yng Nghymru.

Cosb Tai Cymdeithasol

Mae tystiolaeth yn awgrymu mai tenantiaid tai cymdeithasol, o bob deiliadaeth, yw'r lleiaf tebygol o allu fforddio carpedi neu lorïau. Mewn tai cymdeithasol fodd bynnag, am lawer o resymau, mae'n arfer cyffredin i gartrefi sydd newydd eu gosod beidio â chael carpedi na llorïau priodol.

Mae tenantiaid tai cymdeithasol neu eu teuluoedd mewn mwy o berygl o amddifadedd. Yn 2016 adroddodd Sylfaen Joseph Rowntree bod 43% o rentwyr cymdeithasol ar draws y DU mewn tlodi, o gymharu â 36% o rentwyr preifat ac 11% o berchen-ddeiliad.

Mae tenantiaid tai cymdeithasol yng Nghymru mewn mwy o risg (o gymharu ag unigolion sy'n byw mewn mathau eraill o ddeiliadaeth) o fod:

- yn gweithio mewn galwedigaethau ar gyflog is
- yn rhieni unigol
- yn anweithgar yn economaidd

Mae'r rhain i gyd yn ffactorau sy'n gysylltiedig â risg o dlodi cymharol. Maent hefyd yn llai tebygol o fod â char neu fan a allai ddarparu gwell mynediad at gyfleoedd cyflogaeth. Mae tenantiaid tai cymdeithasol yn ei chael yn anodd cynhesu eu cartrefi, gyda chost yn cael ei nodi fel y prif rwystr a nododd 9% o aelwydydd sy'n byw mewn tai cymdeithasol yng Nghymru eu bod yn profi tlodi tanwydd yn 2018. Mae effeithiau negyddol tlodi tanwydd yn cynnwys iechyd corfforol a meddyliol gwaeth, cyrhaeddiad addysg a lles economaidd.

Mae hyn yn golygu bod tenantiaid tai cymdeithasol yn llai tebygol o fod â lefel o incwm gwario i brynu carpedi neu lorïau addas eraill pan fyddant yn symud i mewn i dai cymdeithasol neu'n symud cartref. Ar gyfartaledd, byddai carped safonol wedi'i osod mewn ystafell pedwar wrth bum metr (16m²) yn costio oddeutu £267.

¹ Cyfeirir yn llawn at yr holl adroddiadau neu ddata a ddefnyddir yn yr adroddiad hwn yn yr adroddiad llawn. Mae'r Crynodeb Gweithredol hwn yn cyflwyno trosolwg o'r canfyddiadau.

Cynhaliwyd dau arolwg ar-lein yn ystod 2019:

Gofynnwyd i Gymdeithasau Tai ac Awdurdodau Lleol am eu polisiau a'u harferion sy'n ymwneud â lloriau neu garped pan osodir eiddo mewn arolwg a gynhaliwyd gan Tai Pawb. Cafwyd 41 o ymatebion yn ymwneud â 3 awdurdod lleol a 38 cymdeithas dai.

Gofynnwyd i denantiaid am eu profiadau mewn arolwg ar-lein a gynhaliwyd gan TPAS Cymru, a derbyniwyd 57 o ymatebion.

Nid yw'r un o'r samplau uchod yn gynrychioliadol o'r darparwyr tai cymdeithasol (diffyg awdurdodau lleol) na thenantiaid cymdeithasol yng Nghymru, serch hynny, mae'r canlyniadau'n rhoi mewnwelediad gwerthfawr i'r maes hwn.

Canfyddiadau Allweddol - Tenantiaid

- Nid oedd gan fwyafrif y tenantiaid a ymatebodd i'r arolwg garpedi na lloriau addas trwy eu cartref (a allai fod eu rheswm dros gwblhau'r arolwg).
- Yn y mwyafrif llethol o achosion roedd hyn oherwydd cost prynu lloriau addas yn gysylltiedig ag incwm isel / diffyg arian ar gael.
- Er bod dros draean y tenantiaid wedi dweud fod lloriau yn yr eiddo wrth iddynt ymweld eu darpar gartref, yn y rhan fwyaf o achosion roedd rhain wedi'i tynnu cyn iddynt symud i mewn, er gwaethaf ceisiadau, mewn llawer o achosion, iddynt gael eu gadael yno.

Effaith ar denantiaid

Dywedodd y mwyafrif o denantiaid fod byw heb loriau yn effeithio ar eu lles ac yn sôn am broblemau fel:

- Issues such as lack of warmth, safety, sound
- Materion fel diffyg cynhesrwydd, diogelwch, swm
- Sblinters
- Colli gwres gan arwain at denantiaid yn oer neu mewn poen
- Perygl i blant yn cropian ar loriau concrit a phren caled
- Dim yn teimlo eu bod yn gallu cael ymwelwyr i'w cartrefi
- Materion iechyd megis anawsterau anadlu ac effeithiau andwyol ar gyflyrau iechyd presennol fel asthma
- Iselder

Effaith ar blant

- Roedd diffyg lloriau neu garped addas yn peri heriau penodol i denantiaid tai cymdeithasol gyda phlant, gyda hanner yn dweud ei fod wedi effeithio ar iechyd a lles eu plant.
- Roedd gan y mwyafrif o denantiaid â phlant o leiaf un plentyn o dan 5 oed, a gellir dadlau ei fod ar y risg uchaf o faterion iechyd a diogelwch, yn enwedig wrth chwarae ar loriau concrit caled neu loriau pren gyda sblinters
- Dywedodd tenantiaid fod peidio â chael lloriau addas wedi arwain at: Effeithiau corfforol, meddyliol neu seicolegol
- Methu chwarae ar y llawr
- Oedolion a phlant ddim yn teimlo eu bod yn gallu gwahodd ffrindiau i'w hymweld, gan gynyddu unigedd ac unigrwydd.

Canfyddiadau Allweddol - Landlordiaid

- Yn anaml iawn mae unrhyw loriau neu garpedau mewn tai cymdeithasol pan fydd tenantiaid newydd yn dechrau meddiannu, heblaw am loriau gwrthlithro mewn ceginau ac ystafelloedd ymolchi sy'n rhan o Safonau Ansawdd Tai Cymru.
- Ychydig iawn o ddarparwyr tai cymdeithasol sy'n cynnig lloriau i denantiaid fel arfer safonol oni bai bod asesiad therapi galwedigaethol neu broses arall yn nodi'r angen.
- Mae mwyafrif y darparwyr tai cymdeithasol yn tynnu unrhyw loriau neu garpedi a adawyd gan y meddiannydd blaenorol mewn eiddo gwag oherwydd ei fod yn cael ei ystyried yn anniogel. Mae hyn oherwydd ei fod yn peri perygl baglu neu gallai arwain at risgiau iechyd eraill fel nodwyddau neu anifeiliaid anwes budr.
- Mae lleiafrif o ddarparwyr tai cymdeithasol yn gadael y lloriau presennol os nad bernir bod angen eu tynnu am resymau iechyd a diogelwch neu hylendid a bod y tenant newydd yn gofyn iddo gael ei gadw. Mewn achosion o'r fath byddai'r lloriau'n cael eu rhoi i'r tenant newydd. Gall bod ystod o fuddion i ddarparwyr tai cymdeithasol sy'n gadael lloriau sydd mewn cyflwr addas ar gyfer tenantiaid newydd gan gynnwys manyleb gwagle uwch, cyfnodau gwagle byrrach, tenantiaid yn fwy tebygol o aros yn hirach, byw bywyddau hapusach ac iachach a gostyngiad mewn ôl-ddyledion rhent o bosibl.
- Mae rhai landlordiaid cymdeithasol yn gweithio gyda sefydliadau fel Greenstream Flooring i helpu tenantiaid i sicrhau lloriau diogel a fforddiadwy neu'n rhad ac am ddim.

Argymhellion

1. Dylai darparwyr tai cymdeithasol ystyried defnyddio eu cronfeydd cymunedol neu eu cyllideb eu hunain i ddarparu grantiau i denantiaid na allant fforddio lloriau na charpedi addas. Yn enwedig y rhai sydd â risg uwch o dlodi tanwydd fel pensynwyr, y rhai sy'n anweithgar yn economaidd neu'n ddi-waith, teuluoedd â phlant ifanc neu bobl anabl neu denantiaid sy'n derbyn budd-daliadau prawf modd.
2. Dylai darparwyr tai cymdeithasol ymgysylltu â'u tenantiaid a cheisio darparu ffurflen ymwadiad i denantiaid newydd sy'n rhoi'r opsiwn o gadw hen loriau a dodrefn pan fo hynny'n berthnasol. Gellir ychwanegu hyn at delerau atodol contractau Deddf Rhentu Cartrefi (Cymru), 2016 newydd.
3. Mae gan ddarparwyr tai cymdeithasol yng Nghymru gyfle unigryw i gefnogi menter gymdeithasol a thenantiaid incwm isel yng Nghymru trwy fynd ati i ddewis defnyddio carped ailddefnydd / ail fywyd gan sefydliadau fel menter gymdeithasol o Gymru, Greenstream Flooring.
4. Dylai Llywodraeth Cymru geisio adolygu arolwg Safonau Ansawdd Tai Cymru (SATC) i gynnwys darparu lloriau priodol yn unol â'r adroddiad hwn.
5. Dylai Llywodraeth Cymru geisio adolygu telerau'r Gronfa Cymorth Dewisol (DAF) a / neu gronfeydd argyfwng eraill, i gynnwys darparu lloriau priodol yn unol â'r adroddiad hwn..
6. Dylai darparwyr tai cymdeithasol ynghyd â Llywodraeth Cymru ystyried cyflwyno safon gwagle cenedlaethol neu egwyddorion gwagleoedd i gynnwys lloriau priodol. Dylai'r safon roi dewis i denantiaid gadw carped / llawr blaenorol.
7. Fel man cychwyn - dylai cartrefi i'r rhai sydd â'r angen mwyaf / bregus - er enghraifft o dan gynlluniau Tai yn Gyntaf, gynnwys carpedi a / neu loriau priodol.

8. Darparwyr tai cymdeithasol i ystyried sut y gellid ailadrodd arfer gorau wrth ddarparu lloriau ym mhob gosodiad newydd ledled Cymru.
9. Dylai darparwyr tai cymdeithasol ystyried sut y gallant symud tuag at ddarparu carpedi / lloriau priodol ym mhob gosodiad newydd wrth symud ymlaen, gan ddilyn esiampl rhai cymdeithasau tai yng Nghymru.
10. Dylai darparwyr tai weithio'n agos gyda TPAS Cymru, Tai Pawb, Llywodraeth Cymru, tenantiaid a rhanddeiliaid perthnasol eraill i fwrw ymlaen â'r argymhellion.
11. Adroddiad llawn **yma**

CYDNABYDDIAETHAU

Hoffem ddiolch i Greenstream Flooring am eu hysbrydoliaeth barhaus, eu hymroddiad a'u cefnogaeth trwy'r broses o gasglu tystiolaeth ac ysgrifennu'r adroddiad hwn.

Rydym yn hynod ddiolchgar i'r holl denantiaid a landlordiaid a gwblhaodd eu harolygon a rhannu gwybodaeth ehangach gyda ni. Yn ogystal â Thai Cymunedol Cymru a Sefydliad Bevan am eu cefnogaeth a'u cymorth.

Hoffem hefyd ddiolch i Karen Wontner a gefnogodd ni i dynnu'r adroddiad at ei gilydd ac a roddodd ei ffioedd i **Habitat for Humanity, sefydliad tai nid er elw sy'n gweithio i rymuso pobl yng nghymunedau tlotaf y byd i oresgyn y diffyg cronig o dai gweddus.**

Am ragor o wybodaeth neu i drafod sut y gallwn gefnogi ech sefydliad chi, cysylltwch efo Elizabeth Taylor, Arweinydd y Prosiect - TPAS Cymru

